

Інформація про результати моніторингу окремих питань функціонування системи позашкільної освіти України

Державною інспекцією навчальних закладів України, з метою підвищення рівня інформаційно-аналітичного супроводу своєї діяльності, сприяння налагодженню механізму своєчасного виявлення основних тенденцій та змін показників розвитку позашкільної освіти, проведено моніторинг окремих питань функціонування позашкільної освіти України.

Для моніторингу використано:

- державну статистичну звітність про діяльність позашкільних навчальних закладів (далі – ПНЗ);
- інформацію Міністерства освіти і науки України, інших центральних органів виконавчої влади, що мають у підпорядкуванні ПНЗ;
- оперативну інформацію обласних державних адміністрацій станом на травень 2016 року;
- інші офіційні джерела.

За результатами моніторингу окремих питань функціонування системи позашкільної освіти встановлено ряд як позитивних, так і негативних тенденцій.

Зокрема, серед позитивних тенденцій є те, що в Україні створено потужну мережу ПНЗ (4053), підпорядкованих різним центральним органам виконавчої влади (Міністерство освіти і науки України: 1395 комплексних і профільних закладів (1 231 644 вихованці), 545 дитячо-юнацьких спортивних шкіл (243 874 вихованці); Міністерство молоді та спорту України: 818 дитячо-юнацьких спортивних шкіл та спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву (251 836 вихованців); Міністерство культури України: 1295 закладів (301 700 вихованців).

Значним є показник охоплення позашкільною освітою учнівської молоді. Наприклад, лише у ПНЗ, що належать до сфери управління МОН, виховуються 41,5% дітей і підлітків шкільного віку.

За останній час підвищився також показник щодо освітнього рівня працівників системи позашкільної освіти. Наприклад, 73,8% фахівців ПНЗ сфери освіти мають освітньо-кваліфікаційний рівень (освіту) магістр або спеціаліст (повна вища освіта), а 17,2% – бакалавр (базова вища освіта).

Водночас, результати моніторингу засвідчили ряд проблемних питань, що потребують вирішення у сфері позашкільної освіти.

Так, в Україні відсутня інформація про цілісну картину щодо мережі ПНЗ усіх сфер управління та єдиний алгоритм обчислення відсотка охоплення дітей позашкільною освітою. Так, з метою отримання інформації щодо мережі ПНЗ усіх сфер управління ДІНЗ України звернулася до обласних державних адміністрацій з відповідним запитом. Проте, таку інформацію надали лише 19 регіонів. Водночас, чотири області надали інформацію лише про освітянські заклади (Волинська, Житомирська, Хмельницька, Чернівецька), а Луганська та

Одеська області, незважаючи на неодноразові нагадування, інформації про стан функціонування ПНЗ в регіонах не надали.

Крім того, форми статистичної звітності, за якими здійснюється збір даних про ПНЗ різних сфер управління (№ 1-ПЗ, № 5-ФК, № 1-ДМШ), розроблені на різних концептуальних засадах, що виключає можливість коректного аналізу діяльності позашкільних освітніх систем різних форм підпорядкування та власності.

За результатами моніторингу з'ясовано, що в Україні простежується тенденція до скорочення мережі ПНЗ сфери освіти. Так, якщо у 2007 році в країні функціонувало 1473 заклади (державні та комунальні), у 2013 – 1554 (державні та комунальні), то станом на 01.01.2016 р. – 1395 (державні, комунальні та приватні). Водночас, за цей час кількість вихованців збільшилася з 1199228 до 1231644 (у державних, комунальних та приватних закладах) осіб, що може свідчити про недостовірність даних, наданих місцевими органами виконавчої влади.

Однією з причин зменшення мережі ПНЗ є зміна принципу фінансування позашкільної освіти, яка на сьогодні фінансується з місцевих бюджетів. Проте, разом із новими зобов'язаннями (у т.ч. фінансування позашкільної освіти) місцеві бюджети отримали і додаткові власні ресурси. Так, якщо у I півріччі 2014 року власні ресурси місцевих бюджетів склали 32,4 млрд. грн., то в I півріччі 2015 року – 44,6 млрд. грн., а в I півріччі 2016 року – 65 млрд. грн.

Водночас, відсутність нормативного регулювання мінімального рівня фінансування позашкільної освіти призводить до необґрунтованого скорочення кількості ставок у ПНЗ, закриття навчальних закладів та зменшення показників охоплення позашкільною освітою дітей і учнівської молоді.

Недостатнім є і рівень приватної ініціативи щодо розвитку позашкільної освіти. На сьогодні в Україні абсолютна більшість ПНЗ (1359 (97,4%)) належить до комунальної форми власності.

Існують також нерівні можливості для доступу до позашкільної освіти школярів, які проживають у сільській місцевості. Так, лише 82 ПНЗ (5,9%) знаходяться у сільській місцевості (110 326 вихованців (9% від загальної кількості вихованців ПНЗ)).

Аналіз мережі ПНЗ за напрямками діяльності засвідчив, що найбільша кількість ПНЗ є художньо-естетичного (58,4%, 850 034 дітей (69% від загальної кількості вихованців), науково-технічного (14%, 135 990 (11%) та еколого-натуралістичного напрямів (9,3%, 81 061 (6,6%)). Водночас, потребує розвитку мережа ПНЗ військово-патріотичного напрямку. Так, у поточному році в країні функціонують лише 15 центрів (1,1%) військово-патріотичного виховання (7728 вихованців), мережа яких у порівнянні з 2002 роком збільшилася лише на шість навчальних закладів.

Недостатньою є і чисельність старшокласників, які відвідують ПНЗ. Більшість вихованців ПНЗ є особами віком від 9 до 15 років. Зокрема, у ПНЗ сфери освіти дітей віком до 5 років – 2,9%, 5-8 років – 19,7%, 9-12 років – 33,7%, 13-15 років – 29,5%, 16-18 років – 12,7%, понад 18 років – 1,5%.

Потребує зміцнення матеріально-технічна база переважної більшості ПНЗ, які мають застаріле (понад 20 років) матеріально-технічне забезпечення. Наприклад, аналіз інформації наданої обласними державними адміністраціями

засвідчив, що 25,1 % ПНЗ усіх сфер підпорядкування не мають власних приміщень, 36 % приміщень, де функціонують ПНЗ, потребують капітального ремонту, 34,6 % ПНЗ не мають каналізації.

З огляду на зазначене, пропонуємо доручити місцевим органам управління освітою вжити заходів щодо:

- збереження та розвитку мережі комунальних позашкільних навчальних закладів без права їх перепрофілювання, перепідпорядкування, злиття, передачі приміщень в оренду;

- сприяння приватній ініціативі у сфері позашкільної освіти та розвитку мережі ПНЗ у сільській місцевості;

- забезпечення доступності позашкільної освіти шляхом формування, утримання та розвитку мережі творчих об'єднань ПНЗ відповідно до освітніх, культурних, духовних потреб та запитів населення;

- розширення мережі творчих об'єднань військово-патріотичного напрямку;

- забезпечення фінансування системи позашкільної освіти на рівні, достатньому для повноцінного функціонування та розвитку існуючої мережі ПНЗ.

Крім того, вважаємо за доцільне розробити єдиний алгоритм обчислення відсотка охоплення позашкільною освітою дітей та учнівської молоді, а також уніфікувати форми статистичної звітності в сфері позашкільної освіти.

Голова Державної інспекції
навчальних закладів України

Р. В. Гурак